

De mi ez, már nem látok semmit, csak futkosó csótányokat. Kifulladtak? Valami dekadencia? A művészet hanyatlása? Meresztem a szememet, de a csótányokon kívül nem látok semmit.

Jaj, de ostoba vagyok. Hogy láthatnék bármit is, amikor még nem fejlődtem odáig. Nyilván már a huszonötödik századnál tartanak (elmúlt már éjfél és gyorsan futkosnak), én meg még mindig a huszadik század végénél járok. Nem tud lépést tartani velük az érzékelés, ez a baj.

Letettem a sprayt, és elmentem aludni. Ötszáz év múlva visszamegyek a konyhába."

Slawomir Mrožek: Leckék a legújabbkori történelemből. Pesti Szalon, 1992.

JÓSVAI LÍDIA

A lassított írás-olvasás tanítási tapasztalatai

Első osztályban szerzett több éves tapasztalatunk azt mutatta, hogy az osztályunkba került gyerekek között több-kevesebb olyan tanuló akadt, akiket csak nagy nehézségek árán tudtunk megtanítani írni, olvasni. A szakirodalom tanulmányozása, különböző tanfolyamok elvégzése megerősített bennünket abban, hogy az első osztályba beiratkozó 6-7 éves gyerekek másra és másként van szüksége, mint amit a központilag meghatározott tanmenet és követelményrendszer előír. Így született meg 1991 őszén a programtervezet (1), amely lassítja az olvasás és írás elsajátításának tempóját, s kiemelten foglalkozik a megnyújtott (két hónapos) előkészítő időszak feladataival.

Az új program kipróbálására a kecskeméti Tóth László Általános Iskola egyik első osztályában került sor. A 21 beiratkozott első osztályos gyerek a város 6 óvodájából érkezett. Feltételezhető volt tehát, hogy iskolai készülségük már emiatt is különböző, nem beszélve a képességek és a családi szocializáció eltérő színvonaláról. Az iskolakészülség megállapítására májusban minden tanulóval elvégeztük Nagy József PREFER Preventív fejlettségvizsgáló rendszer 4-7 éves gyermekek számára (Akadémiai Kiadó, Bp., 1986.) című könyvének vizsgálatait.

A tudásbeli felkészülséget vizsgáló hat teszt összesített eredménye a tudásindex, amelynek segítségével a gyerekek fejlettségi szintjét az országos átlaghoz viszonyítottuk. A fejlettség az országos átlagnak megfelelő, vagy néhány hónapnyi pozitív irányú eltérés tapasztalható 4 tanulónál (19%). Hat hónap vagy annál kevesebb negatív irányú eltérés 6 főnél (28,5%) van, hat-tizenkét hónapnyi lemaradás pedig 4 tanulónál (19%). Tizenhárom-huszonnégy hónapnyi a lemaradás 4 főnél (19%), és huszonnégy hónapnál is több 3 tanulónál (14,5%).

Nagy József szerint az életkorhoz viszonyított tudás fél vagy egy éves negatív eltérése már „mérlegelendő”, ezért az induló osztályban várhatóan komoly nehézséget fog okozni a 11 fő erősen lemaradott tanuló fejlesztése. A megoldásra Nagy József könyvében találunk reményt keltő szavakat: „... az alsó tagozat elemi ismeretei és készségei minden egészséges gyermek által elsajátíthatók, tetszés szerinti színvonalon, ha elegendő idő és megfelelő módszerek állnak rendelkezésünkre. Aki ezt tagadja, az csak az emberek egy kiváltságos rétegének a tanulékonyágát ismeri el. Tehát csak szervezés, módszer kérdése, hogy minden gyermek kifogástalan színvonalon sajátítsa el a szükséges elemi ismereteket, készségeket és képességeket...”

Mivel a tudásindex általános érvényű mutató, ennek összetevőiből kellett megállapítanunk az egyes területek fejlettségi szintjét és a fejlesztés szükségességét minden gye-

reknél. Az összetevőkből az írásmozgás koordinációs vizsgálatát tartottuk a leglényegesebbnek. Szakaszait Nagy József négy fejlettségi szintre bontotta: firkálás, elemi írásmozgás, egyszerű és összetett írásmozgás szintje. Az országos tapasztalat szerint az iskolába lépő gyermek az egyszerű és az összetett írásmozgás szintjén van. A vizsgált 21 tanuló a következő szintet érte el:

- elemi írásmozgás szintje: 8 tanuló
- egyszerű írásmozgás szintje: 8 tanuló
- összetett írásmozgás szintje: 5 tanuló

További nehézségek: balkezes 2 fő, ceruzafogása rossz 6 főnek, a balról jobbra haladási irányt nem tudja tartani 6 fő.

Nagy József szerint az elemi írásmozgás szintjén lévő gyerek is megtanítható az első tanév végéig elfogadható színvonalon írni, de ez az alacsony szint arra figyelmeztet, hogy nem célszerű az írástanítást az első félévben gyorsítani. Mindkét terület elemzésekor a lemaradás kiküszöbölésére az elegendő idő biztosítását emeli ki Nagy József, amely a program alapján, a 8 hetes előkészítő időszakkal adott.

Legfőbb törekvésünk az volt, hogy minden gyermek megtanuljon biztonságosan olvasni és írni. A tanulás legyen örömteli, a gyerekek korának, fejlettségének megfelelő időarányos terheléssel. A programtervben és a gyakorlatban is az előkészítő időszakot 8 hétre terveztük, melyben helyet kaptak az egyéni fejlesztésre szóló feladatok is. Az iskolába lépés kezdetétől arra törekedtünk, hogy a lehetőségekhez képest a legkevesbé térjünk el az óvodai élettől, amit elsősorban a tanterem berendezésével, az óvodaihoz hasonló napirend bevezetésével értünk el.

Az előkészítő időszak munkájának illusztrálására bemutatjuk, hogyan alakul az 5. hét egy napja kísérleti programunk és a hagyományos program szerint:

A lassított program szerint

- 7⁴⁵-8⁴⁰ Beérkezés az iskolába, játék a szőnyegen
- 8⁴⁰-9⁰⁰ A C-vonal alakítása krétával az udvari betonra (egérnek, cicának farkat rajzolunk)
- 9¹⁰-9³⁰ Tízórai
- 9³⁰-10¹⁵ Irányított játék az udvaron: homokozás, ugróiskola (az ujjak finommozgása, a szem-lábkoordináció fejlesztésére)
- 10²⁰-10⁴⁰ Álló és fekvő egyenesek írása vonalrendszerbe (Logopédia GM füzet)
- Fonémahallás fejlesztése: eseményképről szógyűjtés, a gyűjtött szavak első és utolsó hangjának leválasztása.
- 10⁵⁰-11³⁰ Előrajzolt őszi gyümölcs beborítása tépéssel
- 11⁴⁰-13⁰⁰ Ebéd, játék a szabadban
- 13⁰⁰-13³⁰ Pihenő a tanteremben
- 13³⁰-14⁰⁰ Mese
- 14⁰⁰-14²⁰ Dalos játékok utánzással, körjátékok
- 14³⁰-15⁰⁰ Álló és fekvő egyenesek írása a vonalrendszerbe
- C-vonal alakítása csomagolópapírra – Mit tudsz belőle-készíteni
- 15⁰⁰-16⁰⁰ Uzsonna, játék

Az országos tanmenet szerint

- 8⁰⁰-8⁴⁵ Matematika: a >, < jel írása, használatuk
- 8⁵⁵-9⁴⁰ Magyar (olvasás)
- Elbeszélés képsor alapján
- Az oO-óÓ betű tanítása
- A magánhangzók időtartamának megfigyelése, gyakorlása
- 10⁰⁰-10⁴⁵ Magyar (írás)
- Az o-ó betű vázolója, írása vonalrendszerbe

A szavak kezdő szótagjának beírása

10⁵⁵-11⁴⁰ Testnevelés

12⁰⁰-13⁰⁰ Ebéd

13⁰⁰-14⁰⁰ Játék a szabadban

14³⁰-15³⁰ Tanulási foglalkozás a napköziben

15⁴⁰-16⁰⁰ Uzsonna

Mit értünk el az előkészítő időszak végére?

Legnagyobb eredménynek azt tartjuk, hogy minden gyerek örömmel jött iskolába az első naptól kezdve. Nem volt síró, szorongó kisgyerek. Minden tanuló biztonsággal ismeri és használja a jobb-bal irányokat, a reláció-szavak használata biztos. A soralkotás, haladási irány betartása minden tanulóban biztonságosan kialakult. 20 tanuló biztonságosan tájékozódik a vonalrendszerben. Egy tanuló kivételével jól alakítják a betűelemeket. Adott hangot hangutánzással jól képeznek, s helyét pontosan behatárolják a hangsorban. Hangösszevonásuk 2-3 hang esetében biztos.

A tanév értékelése

A hagyományos értelemben vett betűtanítást november első hetében kezdtük és március 30-án fejeztük be. Ekkor elvégeztük a betűtanítás után esedékes *Romankovics*-féle írás és néma, értő olvasás felmérését.

Az írásfelmérés eredménye: 93,5%, néma, értő olvasás felmérése: 86,18%. Ezeket az eredményeket a két kontroll-osztályéval összehasonlítva is jónak értékeljük.

Az április közepétől május végéig tartó időszakot a néma, értő, a hangos olvasás és az írás eszközjellegű használatának elmélyítésére használtuk.

A tanév-végi felméréseket júniusban végeztük. A hangos olvasás eredményét a kontroll-osztályokéval hasonlítottuk össze. Bár a gyakorlásra szánt idő mintegy fele volt a kísérleti program szerint haladó osztályban, az eredmény mégis azonos volt. A néma, értő olvasás eredménye 80,6%, az írás-felmérés eredménye pedig 89,13%.

Bár a tanév elején kétségek között indultunk az osztállyal, s rendkívül bizonytalanok voltunk abban, hogy az iskolakészültségi eredmények alapján képesek leszünk-e megtanítani a gyerekeket írni, olvasni, mégis eredményesen zártuk az évet. A 21 tanulóból mindössze egy nem érte el a 2. osztályba lépéshez szükséges szintet.

Igazolódott az az elképzelésünk, miszerint a megfelelően előkészített, a gyakorlásra elegendő időt biztosító programban az átlagostól eltérő fejlődési ütemű kisgyermek is képesek az általános iskolában eredményeket elérni.

Az 1993/94-es tanévben iskolánkban a három párhuzamos osztály közül kettő dolgozik ilyen metódussal.

JEGYZET

(1) Iskolakultúra, 1992/19.

IRODALOM

Nagy József: 5-6 éves gyermekeink iskolakészültsége. Akadémia Kiadó, Budapest, 1980.

Nagy József: Preventív fejlettségvizsgáló rendszer 4-7 éves gyermekek számára. Akadémia Kiadó, Budapest, 1986.

BATÁNÉ MURÁNYI ERIKA